

Dr. Audronė Žukauskaitė

Kultūros, filosofijos ir meno institutas
El. paštas: audronezukauskaitė@takas.lt

GILLES'IO DELEUZE'O PRASMĖS LOGIKA

Knygoje *Prasmės logika* Deleuze'as suformuluoja prasmės įvykio sampratą. Šios sampratos ištakomis Deleuze'as laiko stoikų suformuluotą perskyrą tarp realiai egzistuojančių kūnų ir įvykių. „Stoikai taip pat skiria dvi daiktų rūšis. Pirmąją sudaro kūnai su jų įtampomis, fizinėmis savybėmis, veiksmiais ir aistromis... Antrąją sudaro kūnai, kurie yra vienas kito priežastys – tačiau ką tos priežastys sukelia? Jie sukelia visiškai skirtingos prigimties daiktus. Šie *efektai* yra ne daiktai, bet, tiksliau sakant, „nekūniški“ esiniai. Jie yra ne fizinės savybės ar ypatybės, bet veikiau loginiai ar dialektiniai atributai. Jie yra ne daiktai ar faktai, bet įvykiai.”¹

Deleuze'as teigia, jog tarp šių įvykių-efektų ir kalbos esama esminio ryšio. Įvykius apibūdina tai, kad jie reiškiasi, yra reiškiami, išsakomi teiginiais. Savo ruožtu teiginiai organizuojami atsižvelgiant į tris dalykus: denotaciją, manifestaciją ir signifikaciją. Denotacija reiškia santykį tarp teiginio ir išorinių dalykų, dar kitaip vadinamą referencija. Manifestacija reiškia santykį tarp teiginio ir jį ištariančio asmens, kuris kartu išreiškia ir save. Signifikacija nurodo santykį tarp teiginio ir universalių ar bendrų sąvokų: kiekvienas prasmingas teiginys implikuoja kitus teiginius, pirmojo prielaidas arba išvadas. Prie šių išvardytų trijų teiginio dimensijų Deleuze'as prideda ketvirtąją – tai prasmė. Prasmė pasirodo, reiškiasi kaip įvykis – prasmės įvykis. Tai „nekūniškas, sudėtinis, neredukuojamas esinys, esantis daiktų paviršiuje, grynasis įvykis, kuris slypi teiginyje ir jam priklauso”.² Neįmanoma paklausti, kokia yra įvykio prasmė, teigia Deleuze'as, nes įvykis ir yra prasmė. „Prasmė sukuria paviršių, kuriame teiginys susiduria su tuo, ką jis denotuoja, manifestuoja ar signifikuoja, paviršius, tokiu būdu sujungiantis aktualius kūnus ir virtualias Idėjas”.³ Gana paradoksalu, jog norėdamas pademonstruoti prasmės ekspresiją, Deleuze'as pasitelkia Lewiso Carrollo *Alisą stebuklų šalyje*, kur prasmė blyksteli būtent per beprasmius žodžius. Tai nėra atsitiktinė nuoroda, nes „bepramiai žodžiai, randami Lewiso Carrollo kūrinuose, negali egzistuoti be kalbos; jie nenurodo tikrų objektų, neišreiškia tikrų asmenų tikėjimų ar troškimų, nenurodo reikšmingų konceptų. Tačiau jie vis

¹ Deleuze G. *The Logic of Sense*, London, New York, Continuum, 2004, p. 7.

² Op. cit., p. 22.

³ Poxon J. L., Stivale Ch. J. “Sense, series”. In: *Gilles Deleuze: Key Concepts*. Ed. Charles J. Stivale, Montreal and Kingston, Ithaca: McGill-Queen's University Press, 2005, p. 68.

dar turi prasmę, ir tokiu būdu patvirtina kalbos imanentiškumą. (...) Deleuze'o prasmės sampratai nereikalingas išorinis referentas kaip būtina išraiškos sąlyga.”⁴

Taigi prasmė Deleuze'ui yra įvykis, efektas, virtualiai egzistuojantis kalboje. Šis prasmės įvykis, kaip teigia Deleuze'as, yra organizuojamas reikšmės serijomis. Poxon ir Stivale teigia, jog serijiškumą Deleuze'as pasitelkia dėl kelių priežasčių: 1) siekdamas organizuoti skirtumus tokiu būdu, kad jie išvengtų „reprezentacijos režimo”, t. y. nebūtų redukuojami į tapatybę, panašumą, analogiją ar opoziciją; 2) bet kurioje serijoje sąvokos skiriasi viena nuo kitos, net jei jos akivaizdžiai yra „pakartojimai”; 3) sugretinus dvi ar daugiau serijų, sukuriama struktūra, kuri išsaugo savyje serijų skirtumus.⁵ Deleuze'as kalba apie įvykių serijas, daiktų serijas, teiginių serijas, išraiškų serijas: svarbiausia čia yra tai, jog dvi simultaniškos serijos niekuomet nėra tapačios ar vienodos. Serijos konceptas idealiai sujungia skirtumo ir pakartojimo aspektus: nors serijos viena kitą pakartoja, tačiau pakartojimas visuomet išlaiko skirtumo momentą, nesvarbu, ar jis vyksta signifikato, ar signifikanto lygmenyje. Galėtume teigti, jog savotiškas mąstymo “serijiškumas” būdingas ir Deleuze'o tekstams, kur kalbama iš esmės apie tuos pačius principus, tačiau pasitelkiant vis kitokias sąvokų serijas.

⁴ Ibid.

⁵ Poxon J. L., Stivale Ch. J. “Sense, series”. In: *Gilles Deleuze: Key Concepts*. Ed. Charles J. Stivale, Montreal and Kingston, Ithaca: McGill-Queen's University Press, 2005, p. 68.